

ТКАЧЕНКО А. О.,
orcid.org/0009-0001-5237-9660
Голова
(Асамблея правників України),
викладач кафедри права
(Дніпровський гуманітарний
університет)

УДК 343.23

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.53>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ

Стаття присвячена дослідженню актуальних проблем кримінально-правової охорони статевої свободи та статевої недоторканості дітей в Україні, зокрема в умовах зростання рівня сексуального насильства та високої латентності таких злочинів. Актуальність теми зумовлена не лише масштабністю поширення сексуальних посягань на дітей у світі, але й глибокими соціальними наслідками цього явища, що формує так званий «криміногенний цикл» victim to victimizer. Аналіз емпіричних даних, зокрема досліджень американських науковців та результатів загальнонаціонального опитування, свідчить про значну кількість неповнолітніх, які стали жертвами сексуального насильства, а також про надзвичайно високий рівень прихованості цих злочинів. Такі тенденції засвідчують критичну необхідність посилення кримінально-правового захисту дітей та вдосконалення механізмів правового реагування держави.

У статті розкрито нормативно-правовий зміст понять «зґвалтування», «насиленницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом», «розбещення неповнолітніх», «статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості» відповідно до Кримінального кодексу України та Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5. Надано кримінально-правову характеристику кваліфікуючих ознак злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, з урахуванням чіткого нормативного розмежування малолітніх та неповнолітніх потерпілих. Окреслено проблемні аспекти визначення статевої зрілості, що має ключове значення для застосування ст. 155 Кримінального кодексу України.

Окрема увага приділена кримінально-правовій новелі, представлений в положеннях ст. 156-1 Кримінального кодексу України, яка встановлює відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей. У дослідженні проаналізовано її структуру, об'єктивну та суб'єктивну сторони, суб'єктний склад, а також дискусійні моменти, пов'язані з невизначеністю понять «домагання» та «сексуальні цілі», що створює ризики неоднозначного тлумачення та правозастосування. Показано необхідність подальшого нормативного уточнення відповідних категорій для забезпечення ефективності кримінально-правового регулювання у цифрову епоху.

Ключові слова: кримінально-правова охорона дитинства, статевая свобода, статевая недоторканість дітей, кримінально-правова характеристика, охорона дитинства кримінально-правовими засобами.

Tkachenko A. O. Criminal law protection of children's sexual freedom and sexual integrity

The article examines the current challenges of the criminal law protection of children's sexual freedom and sexual integrity in Ukraine, particularly in the context of the rising incidence of sexual violence and the high latency of such offences. The relevance of the topic is determined not only by the global scale of sexual exploitation of children but also by the profound social consequences of this phenomenon, which foster the emergence of the so-called "victim-to-victimizer" criminogenic cycle. An analysis of empirical data, including studies conducted by American scholars and a nationwide Ukrainian survey, indicates a significant proportion of minors who have experienced sexual violence as well as an exceptionally high level of underreporting. These findings underscore the urgent need to strengthen the criminal law protection of children and to enhance state mechanisms of legal response.

The article clarifies the legal content of the concepts of "rape," "forcible satisfaction of sexual desire by unnatural means," "corruption of minors," and "sexual intercourse with a person who has not reached sexual maturity" as defined by the Criminal Code of Ukraine and the Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine No. 5 of 30 May 2008. A detailed criminal law analysis of the qualifying elements of offences against a child's sexual freedom and sexual integrity is provided, taking into account the statutory distinction between minor and juvenile victims. The study also highlights problematic aspects of determining sexual maturity, a category that is crucial for the application of Article 155 of the Criminal Code of Ukraine.

Special attention is devoted to the criminal law novelties introduced by Article 156-1 of the Criminal Code of Ukraine, which establishes liability for child grooming for sexual purposes. The article analyses the structure of this provision, its objective and subjective elements, the characteristics of the offender, as well as a number of contentious issues arising from the lack of clear definitions of "grooming" and "sexual purposes," which creates risks of ambiguous interpretation and inconsistent enforcement. The study demonstrates the need for further legislative clarification of these terms to ensure the effectiveness of criminal law regulation in the digital era.

Key words: *criminal-legal protection of childhood, sexual freedom, sexual integrity of children, criminal-legal characteristics, protection of childhood by criminal-legal means.*

Постановка проблеми. В умовах сучасних суспільних трансформацій та зростання рівня насильницьких посягань особливої актуальності набуває забезпечення ефективного кримінально-правового захисту дітей як найбільш вразливої соціальної групи. Одним із найнебезпечніших явищ, що суттєво впливає на фізичний, психічний та моральний розвиток неповнолітніх, є сексуальне насильство та інші злочини проти статевої свободи і статевої недоторканості дітей. Масштабність поширення таких посягань, їхній високий рівень латентності та складність документування створюють серйозні загрози для безпеки дитини і суспільства загалом.

Динаміка сексуальних злочинів щодо дітей протягом останніх років свідчить про зростання кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних зі звалтуваннями, насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом, статевими зносинами з особами, які не досягли статевої зрілості, та розбещенням неповнолітніх. Значного погіршення зазнають суспільні відносини, що забезпечують реалізацію фундаментальних прав дитини на гідність, фізичну та психічну недоторканість, свободу від насильства. Соціологічні та кримінологічні дослідження підтверджують рекордні показники латентності таких злочинів, що ускладнює їх виявлення, розслідування та відповідно – попередження.

Аналіз сучасного стану системи кримінально-правової охорони статевої свободи та статевої недоторканості дітей засвідчує, що чинні заходи правового регулювання та правозастосування є недостатніми в деякій мірі та не повністю відповідають сучасним формам сексуальної експлуатації неповнолітніх, зокрема у цифровому середовищі. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у розробленні цілісної, науково обґрунтованої системи протидії сексуальним посяганням на дітей, яка має спиратися на комплексні кримінально-правові та кримінологічні дослідження, міжнародні стандарти та кращі практики захисту прав дитини.

Аналіз наукових джерел свідчить, що питання кримінально-правового захисту статевої свободи та статевої недоторканості дітей посідає помітне місце у вітчизняній кримінально-правовій та кримінологічній думці. Різні аспекти цієї проблематики досліджували такі науковці, як Х. В. Герелюк, А. О. Джужа, В. І. Женунтій, П. А. Зеленьяк, О. О. Курінна, Ю. О. Левченко, О. В. Письменська, О. О. Світличний, О. В. Сав'юк, П. В. Хряпінський, С. В. Чмут, Н. С. Юзікова та ін. Їхні праці охоплюють широке коло питань: від аналізу складів злочинів проти статевої свободи неповнолітніх до осмислення сучасних форм сексуальної експлуатації та особливостей криміналізації відповідних діянь.

Наукові напрацювання зазначених авторів створюють важливе методологічне підґрунтя для подальшого дослідження цієї сфери, сприяють виявленню прогалин у чинному законодавстві та формують основу для удосконалення механізмів протидії сексуальному насильству щодо дітей.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану кримінально-правової охорони статевої свободи та статевої недоторканості дітей в Україні.

Результати дослідження. Насильство над дітьми – глобальна проблема, яка призводить до тяжких соціальних наслідків, у вигляді соціально-дезадаптованих, психологічно та психічно хворих особистостей, з низькими загальнолюдськими цінностями, які не зможуть будувати здоровий інститут сім'ї, бути хорошими батьками, а головне – жорстокість породжує жорстокість. Американські науковці, дослідивши 747 осіб, які вчинили сексуальні злочини, установили, що 76% із них у дитинстві самі зазнали сексуального насильства. Тобто можна констатувати спадкоємність поведінки (зворотна реакція). Таким чином, утворюється кримінальне коло, або так званий криміногенний цикл *victim to victimizer* [1, с. 176].

У Постанові Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» наведено визначення поняття зґвалтування – це природні статеві зносини між особами різної статі всупереч або з ігноруванням волі потерпілої особи із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи [2].

Зґвалтування – найбільш тяжкий, небезпечний і поширений злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості. Воно грубо принижує гідність особи, посягає на статеvu свободу, а якщо потерпіла особа є малолітньою або не досягла віку статевої зрілості, – на її статеvu недоторканість і може завдати значної шкоди здоров'ю людини і заподіяти їй глибоку моральну травму [2].

У кримінально-правовій доктрині та законодавстві чітко розмежовується статус неповнолітніх і малолітніх потерпілих у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості. Відтак, особливо кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 152 Кримінального кодексу України (далі – КК України) є, зокрема, вчинення зґвалтування неповнолітньої або малолітньої особи, що обумовлює підвищену суспільну небезпеку діяння. Водночас, відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» неповнолітніми потерпілими від зґвалтування або насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом слід вважати осіб віком від 14 до 18 років, малолітніми – осіб, яким на момент злочину не виповнилося 14 років [2].

У 2021 році Центр гідності дитини Українського католицького університету презентував дослідження «Сексуальне насилля в Україні: від усвідомлення до захисту». Проєкт виконала дослідницька агенція Fama у співпраці з Центром. Загалом було опитано 1600 респондентів віком від 16 до 55 років. Географічне охоплення – вся територія України. Похибка репрезентативності вибірки з довірчою ймовірністю 0,954 не перевищує 2,5%. Дослідження на тему сексуального насильства в Україні проведено вперше. Оприлюднені цифри говорять про масштабність проблеми у суспільстві. Адже: 23% українців зазначили, що пережили сексуальне насильство та домагання в дитинстві;

- 4% українців відповіли, що пережили зґвалтування ще до 18 років;
- 43% жертв нікому не сказали про те, що трапилось;
- 42% українців вперше дізнались про секс від друзів, а 17% – від батьків;
- 62% українців вважають, що сексуальне насилля вчиняють незнайомці, а насправді у 85% випадків дітям причиняють кривду дорослі знайомі [3].

Водночас, аналізуючи результати опитування, видатні вітчизняні вчені Василевич В.В. та Левченко Ю.О. підкреслюють, що серед усіх проблемних аспектів, виявлених у дослідженні, слід відзначити особливо тривожну тенденцію: 43% жертв нікому не сказали про те, що трапилось. Дослідники стверджують, що злочини сексуального характеру щодо дітей мають глибоко латентний характер. Високу прихованість таких діянь зумовлює низка факторів, серед яких невпевненість значної частини суспільства у спроможності державних інституцій забезпечити належний захист прав і інтересів жертв, а також притягнути до кримінальної відповідальності винних, особливо якщо вони мають високий соціальний статус або значні матеріальні ресурси. Значну роль відіграє і стигматизація цих злочинів, що призводить до того, що потерпілі рідко звертаються до правоохоронних органів або роблять це запізно, коли частина доказів вже втрачена. У випадку дітей додатковим чинником є страх, сором і невпевненість у підтримці з боку дорослих, що в свою чергу ще більше ускладнює своєчасне виявлення та документування сексуального насильства [4, с. 150–154].

Разом з тим, у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статеві свободи та статеві недоторканості особи» поміж іншого наведено визначення поняття насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153 КК України) – виключає природний статевий акт і може полягати у вчиненні акту мужолозтва, лесбійства, а також в інших діях сексуального характеру, спрямованих на задоволення статевої пристрасті суб'єкта злочину (чоловіка або жінки) неприродним способом, із застосуванням фізичного насильства, погрозою його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи [2]. Особливо кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 153 КК України є, зокрема, вчинення насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом стосовно неповнолітньої або малолітньої особи, що підвищує суспільну небезпеку діяння. Таке посягання не лише порушує право дитини на недоторканість особи та захист її гідності, а й створює серйозну загрозу її фізичному, психічному та моральному розвитку. Наявність цієї кваліфікуючої ознаки обумовлює застосування суворіших кримінально-правових санкцій, підкреслюючи пріоритет захисту прав і законних інтересів дітей у системі кримінального права України.

В ході дослідження кримінально-правової охорони статевої недоторканості дітей в Україні, вітчизняні вчені Женунтій В.І. та Зеленьок П.А. звертають увагу на необхідності реконструювання ст. 154 КК України «Примушування до вступу в статевий зв'язок», доповнивши таким кваліфікованим складом злочину, як примушування неповнолітньої особи до вступу в статевий зв'язок (підставою для такої пропозиції виступає необхідність забезпечення кримінально-правовими заходами реалізації особою свого права на працю з досягненням шістнадцятирічного віку). Нинішню ж другу частину цієї статті пропонується вважати третьою, тобто вчинення дій, передбачених частинами першою або другою цієї статті, поєднані з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна тощо, визнати особливо кваліфікованим складом злочину [5, с. 209].

Досліджуючи систему кримінально-правової охорони дитинства зазначаємо, що ст. 155 КК України передбачає кримінальну відповідальність за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості. Так, відповідно виникає необхідність визначення поняття статевої зрілості та його вікові межі. Статева зрілість – це такий фізіологічний стан організму людини, досягнення якого дозволяє їй належним чином і без шкідливих наслідків для здоров'я виконувати репродуктивну функцію. Водночас, відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», статева зрілість – це фізіологічний стан організму людини, який характеризується здатністю до повного виконання статевих функцій. За змістом Правил проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів у бюро судово-медичної експертизи, затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6, особи як жіночої, так і чоловічої статі віком до 14 років вважаються такими, що не досягли статевої зрілості. Встановлення статевої зрілості проводиться щодо осіб віком із 14 до 18 років. Основний безпосередній об'єкт злочину – статева недоторканість особи, яка забезпечує нормальний фізичний, психічний і соціальний розвиток неповнолітніх. Додатковим безпосереднім об'єктом злочину може виступати здоров'я особи. Об'єктивна сторона злочину полягає у діянні – вчиненні статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості. Кримінальна відповідальність за ст. 155 КК України настає як за одиничний статевий акт з особою, яка не досягла статевої зрілості, так і за більш-менш тривалі стосунки, які навіть можуть мати форму фактичного шлюбу. Суб'єктом злочину може бути особа чоловічої або жіночої статі, якій виповнилося 16 років. Оскільки у ст. 155 КК України йдеться про природний гетеросексуальний акт, стат'я винного завжди протилежна статі потерпілої особи. У ч. 2 ст. 155 КК України передбачений спеціальний суб'єкт злочину – батько, мати, вітчим, мачуха, опікун чи піклувальник, а також особа, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом, тобто суб'єкт усвідомлює, що потерпіла особа не досягла статевої зрілості і бажає вступити з нею у статеві зносини. Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 155 КК України) визнаються: вчинення його батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього; спричинення ним безплідності чи інших тяжких наслідків [6, с. 369–371].

За даними вітчизняних вчених, потерпілі від статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, за статтю та віком розподілилися так: особи жіночої статі становили 72,2%, серед них віком до 11 років – 23 особи (15,0%), до 14 років – 45 осіб (39,1%), до 16 років – 15 осіб (13,0%); особи чоловічої статі – 27,8%, серед них віком до 11 років – 11 осіб (9,6%), до 14 років – 14 осіб (12,2%), до 16 років – 7 осіб (6,1%). Отже, серед дівчат малолітніми були більше половини потерпілих 68 осіб (54,1%), а серед хлопців майже чверть – 25 осіб (21,8%) [7, с. 87].

Видатні вітчизняні вчені Хряпінський П.В. та Світличний О.О. в ході дослідження судової практики встановили, що потерпілі від розбещення неповнолітніх за віком розподілилися так: малолітніми були 179 осіб або 75,8% від загальної кількості потерпілих, не досягли шістнадцятирічного віку 67 осіб або 24,2% осіб [8, с. 254; 9, с. 172].

Поряд з тим, ст. 156 КК України встановлює кримінальну відповідальність за розбещення неповнолітніх. Визначається, що родовим об'єктом для розбещення неповнолітніх, з огляду на те, що відповідну заборону містить розділ IV Особливої частини КК України, є статева свобода та статева недоторканість особи. Основним безпосереднім об'єктом розбещення неповнолітніх є нормальний статевий (сексуальний) розвиток неповнолітніх осіб, а додатковим (обов'язковим) – їхня статева недоторканість [10, с. 89]. З об'єктивної сторони злочин виражається у вчиненні розпусних дій, а саме дій сексуального характеру, здатних викликати фізичне і моральне (інтелектуальне) розбещення неповнолітніх. В даному випадку доцільним є розмежування наступних підтипів об'єктивної сторони злочину, зокрема фізичне та інтелектуальне розбещення. Фізичне розбещення полягає в тому, що

винний вчиняє оголення власних статевих органів або потерпілої особи, непристойні доторкання до статевих органів, які викликають статеве збудження, навчання статевим збоченням, імітацію статевого акту, схиляння або примушування потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою, статевих зносин, акт онанізму у присутності потерпілої особи тощо. Диспозицією ст. 156 КК України охоплюється також задоволення статевої пристрасті винного неприродним способом, якщо при цьому щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, не застосовується фізичне чи психічне насильство та не використовується її безпорадний стан. Водночас, інтелектуальне розбещення полягає в цинічних розмовах з потерпілим на сексуальні теми, розповідання відвертих, натуралістичних сексуальних історій, фотографуванні потерпілих у різних сексуальних позах, демонстрації порнографічних предметів, ознайомленні потерпілої особи з порнографічними зображеннями, відеофільмами тощо. Зважаючи на характеристику інтелектуального розбещення як складової об'єктивної сторони злочину, варто зауважити, що використання в ході вчинення розпусних дій творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. ст. 156 і 301 КК України. Розбещення неповнолітніх є закінченим злочином з моменту вчинення розпусних дій (формальний склад злочину) [6, с. 371–373]. Суб'єктом розбещення неповнолітніх пропонується вважати особу, яка має належний рівень розвитку психіки (медичний критерій), що уможливорює: 1) усвідомлення фактичного змісту вчинюваних розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, 2) усвідомлення суспільної небезпеки таких дій, що здатні зашкодити нормальному статевому (сексуальному) розвитку потерпілого; 3) здатність керувати своїми діями, які пов'язані з відповідним впливом на особу, яка не досягла шістнадцятирічного віку (юридичний критерій). У науковій літературі обґрунтовується, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 156 КК України, визнається особа, яка досягла віку повноліття. Таким чином, загальний суб'єкт кримінального правопорушення у даному випадку має обмеження за віковим критерієм. Сам факт досягнення повноліття виступає додатковою спеціальною ознакою, яка визначає особу винного.

Отже, розбещувальні дії щодо неповнолітньої особи можуть бути вчинені лише повнолітнім суб'єктом. Водночас, законодавець передбачає, що у випадку розбещення малолітньої особи кримінальна відповідальність може наставати вже з шістнадцятирічного віку, що відображає підвищений рівень суспільної небезпеки даного злочину. Суб'єктивна сторона складу злочину характеризується наявністю єдиної обов'язкової ознаки – умисної форми вини. При цьому, характер вчинюваних дій виключає можливість необережного ставлення винного до наслідків. Отже, розбещення неповнолітніх може бути реалізоване виключно з прямим умислом, коли особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачає їх можливі наслідки та бажає їх настання [11, с. 119–124].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)» чинний КК України доповнено ст. 156-1, яка встановлює кримінальну відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей [12].

Відповідно до ч. 1 ст. 156-1 КК України кримінальну відповідальність встановлено за пропозицію зустрічі, зроблену повнолітньою особою неповнолітньому (у тому числі із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій), з метою вчинення будь-яких дій сексуального характеру чи розпусних дій. Важливою умовою кваліфікації таких дій є те, що після здійснення пропозиції особа вчинила хоча б одну дію, спрямовану на реалізацію зазначеної зустрічі. Водночас, ч. 2 ст. 156-1 КК України передбачає посилену кримінальну відповідальність за аналогічні діяння, але вчинені з метою втягнення дитини у виготовлення дитячої порнографії. Таким чином, законодавець виокремлює два самостійні різновиди суспільно небезпечної поведінки, об'єднані спільною метою – використання дитини для сексуальних цілей, але розмежовані за характером посягання. Приміткою до статті визначено, що під «зустріччю» слід розуміти не лише фізичний контакт у реальному

середовищі, а й взаємодію, проведення якої передбачає використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій. Таке уточнення демонструє врахування законодавцем сучасних форм вчинення сексуальних злочинів щодо дітей, що особливо актуально в умовах поширення цифрових комунікацій та соціальних мереж. Вітчизняна дослідниця Юзікова Н.С. впевнена, що притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності посилить кримінально-правовий захист дітей від сексуального насильства та експлуатації, передусім у мережі інтернет, і як наслідок, призведе до формування практики застосування закону про кримінальну відповідальність відповідно до міжнародних зобов'язань за Ланцаротською конвенцією [13, с. 226].

Аналізуючи конструкцію кримінально-правової новели, закріпленої у ст. 156-1 КК України, Сав'юк О.В. та Герелюк Х.В. акцентують увагу на низці дискусійних моментів, що потребують більш чіткого законодавчого врегулювання. Дослідники зазначають, що не все у цій нормі є однозначним, як може здатися на перший погляд. По-перше, законодавець не визначає чіткого поняття «домагання» та «сексуальні цілі», що створює труднощі у правозастосуванні та дозволяє лише здогадуватися про зміст даних категорій. По-друге, термін «домагання» у статті фактично зводиться лише до «пропозиції зустрічі», однак залишається відкритим питання, яким чином у такому випадку кваліфікувати та доводити саме наявність «сексуальних цілей». По-третє, у диспозиції норми законодавець фіксує лише «пропозицію зустрічі» як об'єктивну сторону кримінального правопорушення, однак безпосередня «зустріч» не передбачається як складова частина діяння, що може створювати колізії у практичному застосуванні. Крім того, окремої уваги заслуговує суб'єктний склад злочину. Законодавець визначає суб'єктом лише повнолітню особу, однак виникає питання: чи справді неповнолітній у віці від шістнадцяти років не може бути виконавцем цього діяння щодо малолітньої особи? Така прогалина у нормі потенційно звужує коло можливих суб'єктів і потребує додаткового осмислення [14, с. 187–190].

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що інститут кримінально-правової охорони статевої свободи та статевої недоторканості дітей в Україні загалом відповідає міжнародним стандартам, однак потребує подальшого вдосконалення. Високий рівень латентності сексуальних злочинів, складність доказування, недоліки у визначенні складів злочинів та нечіткість окремих понять створюють істотні бар'єри для ефективного захисту неповнолітніх. Це зумовлює необхідність оновлення законодавства, усунення колізій та вироблення єдиних підходів до їх правозастосування.

Разом з тим дослідження показало, що охорона статевої недоторканості дітей є лише одним із напрямів кримінально-правового захисту дитинства, який потребує посилення. Не менш важливими залишаються актуальні питання забезпечення безпеки дитини у сфері охорони життя та здоров'я, а також захисту її волі, честі та гідності від злочинних посягань. Саме ці напрями формують комплексний підхід до охорони дитинства та потребують окремих ґрунтовних кримінально-правових досліджень із використанням сучасних надбань правничої науки.

Проведене дослідження створює підґрунтя для подальших наукових напрацювань, зокрема щодо кримінологічного аналізу та удосконалення механізмів запобігання злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей.

Список використаних джерел:

1. Джужа А. О. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання злочинам проти статевої недоторканості дитини: монографія. Київ, 2013. 193 с.
2. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>. (Дата звернення: 21.11.2025).
3. Сексуальне насильство в Україні: від усвідомлення до захисту. Інформаційно-ресурсний центр «Дитинство без насильства». URL: <https://rescentre.org.ua/statystychni-dani-ta>

doslidzhennia/seksualne-nasyllia-v-ukraini-vid-usvidomlennia-do-zakhystu. (Дата звернення: 21.11.2025).

4. Василевич В.В., Левченко Ю.О. Сексуальне насильство щодо дитини: латентність та шляхи подолання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право*. 2023. № 79. Том 2. – С. 149–154.

5. Женунтій В.І., Зеленьк П.А. Кримінально – правова охорона статевої недоторканості дітей в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 206–213.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.

7. Хряпінський П.В., Чмут С.В. Кримінальна відповідальність за статеві злочини з особою, яка не досягла статевої зрілості: монографія. Запоріжжя: ЗНУ-Альянс, 2011. 184 с.

8. Хряпінський П.В., Світличний О.О. Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх: монографія. Дніпропетровськ: НГУ, 2014. 265 с.

9. Хряпінський П.В., Світличний О.О. Обставини, що посилюють кримінальну відповідальність за розбещення неповнолітніх: сучасний стан та перспективи вдосконалення. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2018. № 3. С. 171–175.

10. Письменська О.В. Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування: дис... док. філ.: 081 Право. Кропивницький, 2025. 211 с.

11. Письменська О.В. Суб'єктивні ознаки розбещення неповнолітніх: дискусійні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Випуск 75: частина 2. С. 119–124.

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції): Закон України від 18 лютого 2021 року № 1256-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20>. (Дата звернення: 22.11.2025).

13. Юзікова Н.С., Курінна О.О. Особливості кримінальної відповідальності за сексуальне насильство щодо дітей: теоретичні та практичні аспекти. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 6. С. 221–227.

14. Сав'юк О.В., Герелюк Х.В. Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей в Україні. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка* (Київ, 23 листопада 2023 р.). Київ : НАВС, 2023. С. 187–190.

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025

